

7. ИЗВЕШТАЈ О РАДУ УСТАНОВА СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ У ЗАШТИТИ ДЕЦЕ ОД ДЕЧИЈИХ БРАКОВА ЗА 2025. ГОДИНУ

Увод

На основу Инструкције о начину рада центара за социјални рад – органа старатељства у заштити деце од дечијих бракова (бр. 551-00-00100/2019-14 од 20.05.2019. године), сагласно тачки 15. Републички завод за социјалну заштиту подноси **седми извештај**.

Подаци о деци жртвама дечијег брака прикупљају се из три групе установа социјалне заштите: из центара за социјални рад¹, Центра за заштиту жртава трговине људима² и Центара за породични смештај и усвојење³. За потребе прикупљања података, за сваку од наведених институција, сачињен је образац који се иновира сваке године у складу са уоченим потребама и трендовима и који садржи податке дефинисане Инструкцијом.

Овај извештај приказује податке за 2025. годину (период од 01.01. до 31.12.2025.).

Почев од 2019. године, када је Републички завод за социјалну заштиту започео са прикупљањем података о деци жртвама дечијег брака, уочено је да су сваке године ромска деца та која су највише погођена дечијим браком, те су у овом извештају посебно обрађени и приказани подаци за најважније индикаторе који се односе на децу ромске националне припадности и њихове родитеље.

Извештај су доставили **сви** центри за социјални рад, укључујући и центре са територије Косова и Метохије (Вучитрн, Ранилуг, Звечан, Штрпце и Србица), сви центри за породични смештај и усвојење, као и Центар за заштиту жртава трговине људима.

1.1. Центри за социјални рад

1.1.1. Евиденција деце жртава дечијег брака у ЦСР

У 2025. години 27,1% од укупног броја ЦСР на територији Републике Србије радили су на заштити деце жртве дечијег брака (Табела 1).

¹ Почев од 2019. године

² Почев од 2019. године

³ Почев од 2022. године

Табела 1 – Број деце жртава дечијег брака у 2025. години према седишту надлежног ЦСР

Извор: Упитник о деци жртавама дечијег брака на евиденцији ЦСР 2024.

Седиште ЦСР	Број деце жртава дечијег брака
Нови Сад	52
Лесковац	17
Зрењанин	9
Апатин и Жабалъ	8
Краљево	7
Мерошина	6
Алибунар, Бачка Паланка, Кикинда, Стара Пазова, Суботица, Земун	5
Обреновац, Србобран, Нови Пазар, Бојник	4
Ваљево, Лозница, Мајданпек	3
Бач, Горњи Милановац, Зајечар, Књажевац, Крагујевац, Крупањ, Ниш, Опово, Пирот, Чукарица	2
Александровац, Велико Градиште, Врање, Дољевац, Косјерић, Лебане, Нова Црња, Параћин, Пријепоље, Сјеница, Сремска Митровица, Чока, Шид, Сурчин	1

Највећи број случајева у вези дечијег брака пријавио је Нови Сад (52), Лесковац (17), 9 Зрењанин, 8 деце су имали: Апатин и Жабалъ.

На основу бројчаних података о идентификованој деци може се поставити питање колико је ова тема значајна за поједине средине у односу на друге врсте проблема који су заступљени у центрима за социјални рад, као и да ли се извештавање доживљава као додатни наметнути посао који није у приоритету. Нпр. Центар за социјални рад Нови Бечеј је поново доставио обавештење да нема деце жртава дечијег брака, што је веома забрињавајуће, имајући у виду број Рома који живе на тој територији и посебно, што на том подручју делује веома активна организација цивилног друштва „Удружење Рома Нови Бечеј“ која је радила специјализоване програме за спречавање дечијег брака и у сталном је контакту са потенцијалним жртвама ове појаве. Слична је ситуација и у Београду, где су сва одељења Градског центра за социјални рад Београд доставила обавештење, али само 4 одељења су идентификовала децу и радила на њиховој заштити (Земун, Обреновац, Сурчин и Чукарица), а остала одељења су у допису навела да нису имала децу жртве дечијег брака на својој евиденцији током 2025. године, иако је јасно да 12 деце жртава дечијег брака за град Београд представља потпуно нереалну ситуацију, те се са сигурношћу може тврдити да су центри радили са већим бројем деце и да је неадекватно евидентирање и документовање рада на овом проблему узрок ове нереалне слике. Потребно је додатно поставити питање како случајеве није приказао Вождовац, а Звездара само један, с обзиром да учествују у пројекту (траје до 30.09,2026.) „Ромски женски активизам у заштити ромских девојака и девојчица од насиља узрокованог дечијим браковима“ који реализује Женска ромска мрежа, а рађен је у локалним заједницама које имају највећи проценат дечијих бракова према теренским истраживањима. Један од исхода овог пројекта је израда Индивидуалног плана подршке

појединачном детету / породици, а у којем учествују све релевантне институције. Дакле може се говорити, или о лошој евиденцији, или пак о оглушивању на обавезу извештавања.

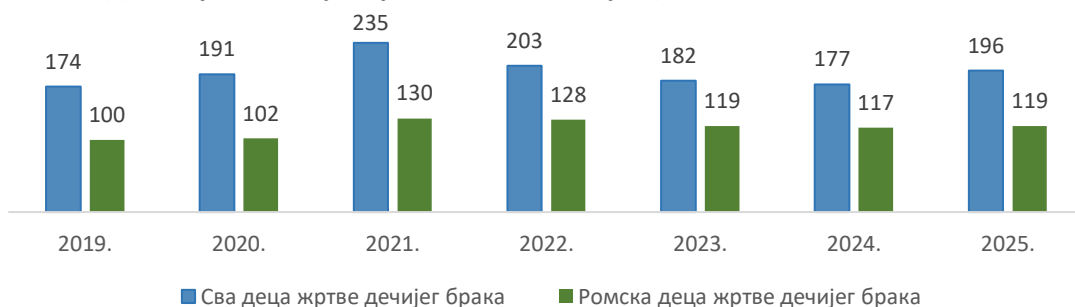
1.1.2. Најважније карактеристике деце жртве дечијег брака на евиденцији ЦСР

Током 2025. године центри за социјални рад идентификовали су **196 деце** жртава дечијег брака од којих 7 (3,57%) дечака, и 189 (96,43%) девојчица. Током 2025. године од укупно идентификоване деце, на дан 31.12.2025. године на евиденцији центара налазило се 135 деце, а центри за социјални рад, на захтев суда дали су налаз и мишљење за склапање малолетничког брака за 45 деце.

Подаци о националној припадности указују да дечији брак постоји у многим националним мањинама на територији Републике Србије, али је такође очигледно да је ова појава најраспрострањенија међу децом ромске националности, те је од укупног броја деце - **ромске деце 119 (60,71%)** и то **115 девојчице од којих је 41 (35,65%)** узраста **млађег од 16 година**.

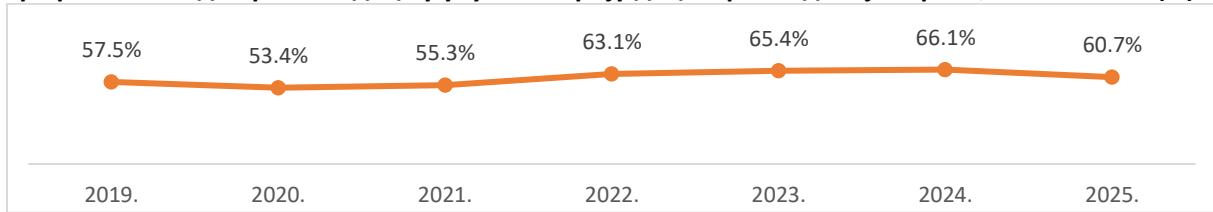
У 2025. години за 16 деце не постоји податак које су националности, а 5 деце се изјашњавају као Бошњаци. Евидентирано је троје мађарске деце, двоје румунске, двоје словачке деце, једно дете из мешовитог брака, једно албанско, једно муслиманско и једно дете за које је центар доставио податак да се ради о детету немачке националне припадности.

Графикон 1 – Деца жртве дечијег брака на евиденцији ЦСР, 2019 – 2025.

Извор: Упитници о деци жртвама дечијег брака 2019- 2025.

Графикон 2 – Удео ромске деце у укупном броју деце жртава дечијег брака, 2019 – 2025. (%)

Извор: Упитници о деци жртвама дечијег брака 2019- 2025.

Међу идентификованом децом доминира узраст од 16 и 17 година (146 деце - 74,5%), али није занемарљив ни број од 50 (25,5%) деце млађе од 16 година, која су посебно погођена дечијим браком на том изразито ниском узрасту (Графикон 3). Јасно је да дечији брак погађа девојчице, посебно на овом изразито ниском календарском узрасту јер од 50 деце испод 15 година – 49 су девојчице.

Графикон 3 – Деца жртве дечијег брака према узрасту, 2019 – 2025.

Извор: Упитници о деци жртвама дечијег брака 2019- 2025.

У овој групацији деце у посебном фокусу треба да буду здравствени ризици које носи рано ступање у интимне односе, а пре свега трудноће које иду уз дечије бракове. У ромској популацији је значајно већи удео девојчица млађих од 16 година и он износи 35,3% у 2025. години.

На питање о регулисаном грађанско правном статусу који подразумева одређен ЈМБГ за дете, регулисано држављанство и родитеља и детета, уписану чињеницу рођења у матичну књигу рођених, центри су дали податке да 3 детета нема у потпуности регулисану наведену комплетну личну документацију, и то: немају регулисано пребивалиште, или здравствену књижицу или личну карту.

Од укупног броја деце жртава дечијег брака, 29 (14,8%) деце је без родитељског старања, а 167 (85,2%) имају једног или оба родитеља. Када су у питању ромска деца, укупно 15 деце је без родитељског старања: сва деца су девојчице, од којих је 7 узраста млађег од 15 година.

С обзиром да је у посматраном седмогодишњем периоду, удео деце под родитељским старањем континуирано висок, са просечним уделом од 87,5% у седмогодишњем периоду, јасно је да су **родитељи** одговорни за склапање дечијег брака, односно да подстичу, подржавају или, у најмању руку, **имају позитиван став** у односу на ову појаву. Самим тим, јасно је да су родитељи деце у ризику од дечијег брака обавезна групација са којом је потребно радити. Даље, то значи да локалне управе које буду радиле на спречавању дечијих бракова морају да инсистирају на организацији радионица са мајкама и очевима у средини у којој су посебно заступљени дечији бракови, као и на осталим превентивним активностима, као што су трибине и округли столови које у фокусу имају промену ставова у вези дечијих бракова.

Дакле, реализација саветодавног рада, али и примена мера породично правне заштите са родитељима и посебно радионице које изводе невладине организације специјализоване за тему дечијих бракова, су неопходне активности у планирању смањења дечијих бракова.

Према актуелном извештају центара за социјални рад планира се или се води поступак лишења родитељског права родитеља за 104 деце, за две мајке и за два оца поступак је покренут али није окончан, и у 2 случаја је покренут поступак у односу на оба родитеља али није окончан. У ромској популацији деце, за 91 родитеља центар планира или води поступке лишавања родитељских права. Оно што је непознаница односи се на повод и конкретан разлог за ове поступке. **Наиме, непознаница је да ли се поступци покрећу због насиља везаног за дечији брак, или је покретање поступака последица низа других пропуста у родитељском функционисању.**

Осим деце без родитељског старања, којих је у 2025. години било 29, подаци показују да су под старатељством налази и незнатан број деце за чије родитеље још увек нису покренути или окончани поступци за лишавање родитељског права (мера старатељске заштите примењена је за 25 деце), и то 25 деце је под непосредним старатељством надлежног центра за социјални рад, а остали за старатеља имају неког сродника (4) или неко друго физичко лице. **Имајући у виду да се за 104 деце планира или води поступак лишења родитељског права родитеља, основано је питање да ли је старатељска заштита примењена у свим случајевима где постоји потреба за њом. Приликом вршења надзора у области породично правне заштите било би потребно више пажње посветити старатељској заштити корисника центара уопште, а у складу са тим и на старатељску заштиту ове групације деце. Питање је, не само примена ове мере, него и процена и избор старатеља када је он физичко лице, односно када се не примењује непосредно старатељство. Веома важним се чини питање старатељске**

заштите девојчица које су постале мајке. У пракси се као старатељ поставља мајка девојчице, али процена подобности мајке као старатеља је веома сложено питање, имајући у виду део њене одговорности за дечији брак ћерке. Још је деликатније питање постављања свекрве или свекра за старатеља јер то може додатно отворити пут за насиље које је веома присутно над девојчицама жртвама дечијег брака.

У 2025. години развојне и здравствене сметње или инвалидитет има 16 деце, а ради се о интелектуалном инвалидитету (3) и поремећају понашања и/или тежем емоционалном проблему (12) и теже органско обољење (1), а 180 (91,83%) деце је без здравствених сметњи и инвалидитета.

Образовни статус идентификоване деце жртва дечијег брака у 2025. години веома је разнолик:

- **23 дете не похађа основну школу, а основношколског је узраста**
- 16 деце похађа редовно основну школу
- 1 дете похађа специјалну основну школу
- **77 деце не похађа средњу школу, а средњошколског узраста је**
- 26 деце похађа редовно средњу школу
- 1 дете завршило средњу школу
- 48 завршило основну школу
- 2 детета похађају школу за основно образовање одраслих
- **2 детета никада нису била укључена у образовни процес**

За ромску популацију деце погођене дечијим браком ситуација са образовањем је још неповољнија. Током 2025. године:

- средњу школу није похађало а средњошколског је узраста 36,13% деце
- 15,12% не похађа основну школу а основношколског је узраста
- **средњошколско образовање није окончало нити једно ромско дете из ове групације деце.**

Посматрано у седмогодишњем периоду, добија се још неповољнија слика образовног статуса ромске деце:

- просечан удео ромске деце која не похађају основну школу у укупном броју деце која не похађају основну школу је 82,8%
- просечан удео ромске деце која не похађају средњу школу у укупном броју деце која не похађају средњу школу је 60,7%
- просечан удео ромске деце која никада нису ишла у школу у укупном броју деце која никада нису ишла у школу је 76,2%

У односу на тип насеља у којем живе деца жртве дечијег брака, може се констатовати да је нешто више заступљена урбана средина, али је евидентно да су гетоизираност и

изолација (понекад и свесна самоизолација на тему дечијег брака) често препрека за досезање до популације која је најугроженија праксом дечијих бракова.

Неинтегрисаност породице у локалну заједницу, живот у изолованим и неусловним насељима је веома значајан фактор за појаву и одржавање дечијег брака, а посебно погађа ромску децу која живе у оваквим насељима. Међутим, подаци за 2025. годину указују да само 17 деце потичу из породица које су живеле у подстандардним насељима (8,67%), а у ромској популацији из подстандардних насеља потиче 8,40% деце. Основано је претпоставити и да деце из ове групације има значајно више, али она не долазе до центара за социјални рад јер не постоји извор информација, односно сазнање центра о њима. Потребно је промислити у свакој средини где постоје подстандардна насеља како да центар за социјални рад постане доступан овој деци, које су адекватне превентивне активности и ко су партнери који могу доставити информацију центру, или како центар може на други начин да обезбеди заштиту за децу погођену или у ризику од дечијег брака.

1.1.3. Најважније карактеристике родитеља деце жртава дечијег брака на евиденцији ЦСР

Имајући у виду значај образовања родитеља, посебно мајки, чија деца ступају у дечије бракове, прикупљени су подаци о родитељима деце идентификованих жртава.

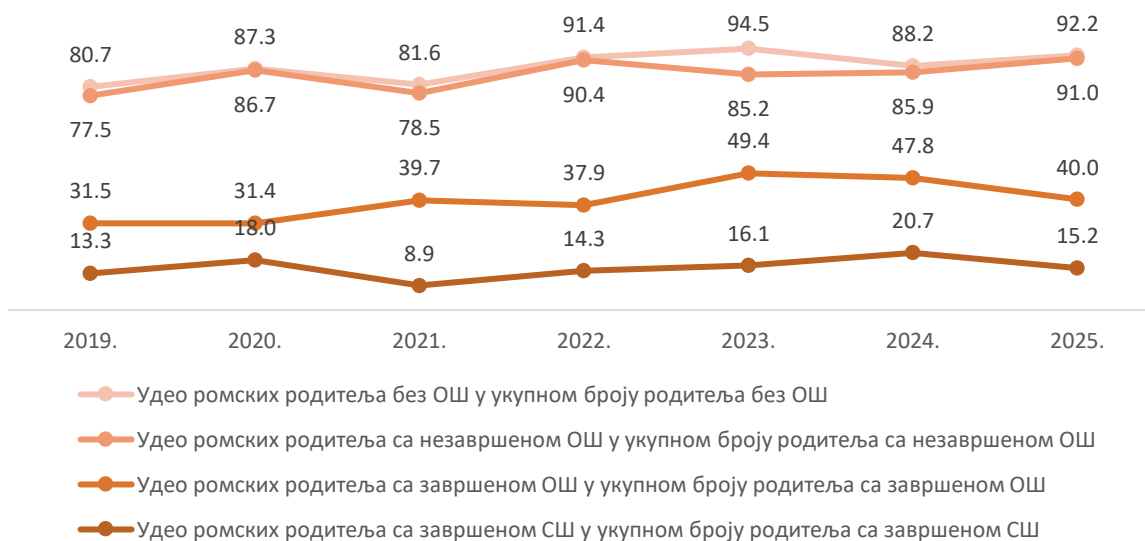
Велики је број мајки које имају незавршену основну школу (45), завршену основну школу има 47 мајки, без основне школе је 33, са средњошколским образовањем је 32, а више или високо образовање има 1 мајка. За 33 мајке нема података.

Што се тиче очева, њих 33 има завршену основну школу, 38 има незавршену основну школу, 18 очева је без основне школе, средњу школу има 34 очева и 1 отац са завршеном вишом/високом стручном спремом. За 51 оца нема података о образовању.

Посматрано у седмогодишњем периоду, јасно се сагледава изразито неповољна образовна структура родитеља ромске деце:

- просечан удео ромских родитеља без основне школе у укупном броју родитеља без основне школе је 88,0%
- просечан удео ромских родитеља са завршеном основном школом у укупном броју родитеља са завршеном основном школом је 39,7%
- просечан удео ромских родитеља са завршеном средњом школом у укупном броју родитеља са завршеном средњом школом је само 15,2%

Графикон 4 – Образовна структура ромских родитеља, 2019 – 2025.

Извор: Упитници о деци жртвама дечијег брака 2019- 2025.

Када се посматрају подаци о запослености родитеља деце жртава, односно подаци о приходима које остварују, већина родитеља на нивоу укупне популације деце жртава дечијег брака у 2025. години је незапослена – 53,57% мајки и 32,14 очева; унутар ромске популације родитеља ове деце тај удео је и виши и износи 63,86% мајки и 39,49 очева су незапослени.

Такође, индикативан је податак да је 40 мајки⁴ је запослено - а од тог броја су 12 Ромкиње - **односно остварује редован приход по основу радног односа, што говори о врло неповољном економском статусу жена у овим породицама.**

Са друге стране право на неку материјалну помоћ оствариле су 134 мајке (од чега 105 ромских мајки) и 62 очева (од чега је 58 ромских очева) - новчана социјална помоћ⁵, једнократне новчане помоћи, дечији додатак. 10 мајки нема баш никаква новчана примања што указује на **подређен и економски зависан положај жене који је један од фактора очувања дечијег брака као остатка патријархалног модела организације породице, независно од националне припадности.**

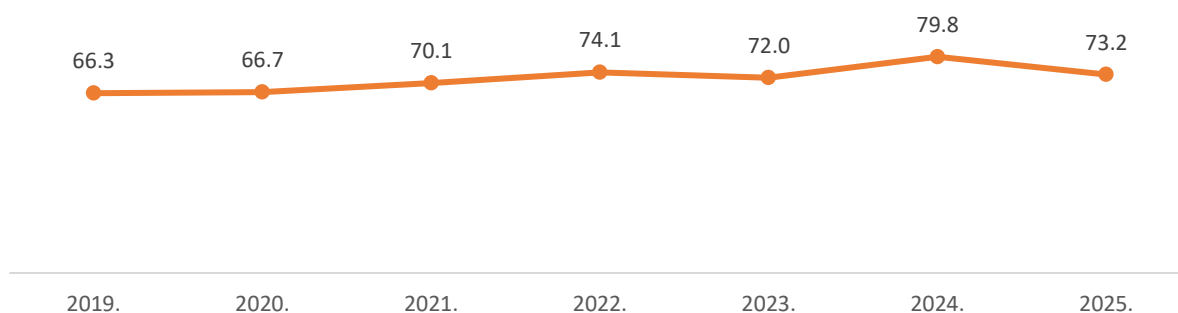
Такође, и у овом извештајном периоду се понавља ситуација, те се наводи да су за 35 мајки и 37 очева непознати извори прихода што доводи у питање ваљаност процене или евидентирања које је центар спровео, имајући у виду да је саставни део процене - процена материјалног статуса породице.

⁴ За 33 мајке не постоје подаци

⁵ Доминира новчана социјална помоћ – 72 мајке и 47 очева у укупној популацији деце жртава дечијег брака; код ромске субпопулације – 62 мајке и 40 очева

Посматрано у седмогодишњем периоду, у просеку половина односно 48% родитеља су незапослени. У прилог лошег материјалног положаја породица из којих потичу деца жртве дечијег брака говори и чињеница да у периоду 2019. – 2025. године у просеку 25,4 % породица су корисници НСП од чега највише у 2022. години – 30%. Постаје јасно до које мере је тежак материјални статус ромске деце жртава дечијег брака када се размотри незапосленост (Графикон 5) и структура прихода њихових родитеља (Графикон 6).

Графикон 5 – Удео ромских родитеља у укупној популацији родитеља деце жртава дечијег брака према незапослености, 2019 -2025. (%)

Извор: Упитници о деци жртвама дечијег брака 2019- 2025.

Графикон 6 – Удео ромских родитеља у укупној популацији родитеља деце жртава дечијег брака према извору прихода, 2019 – 2025. (%)

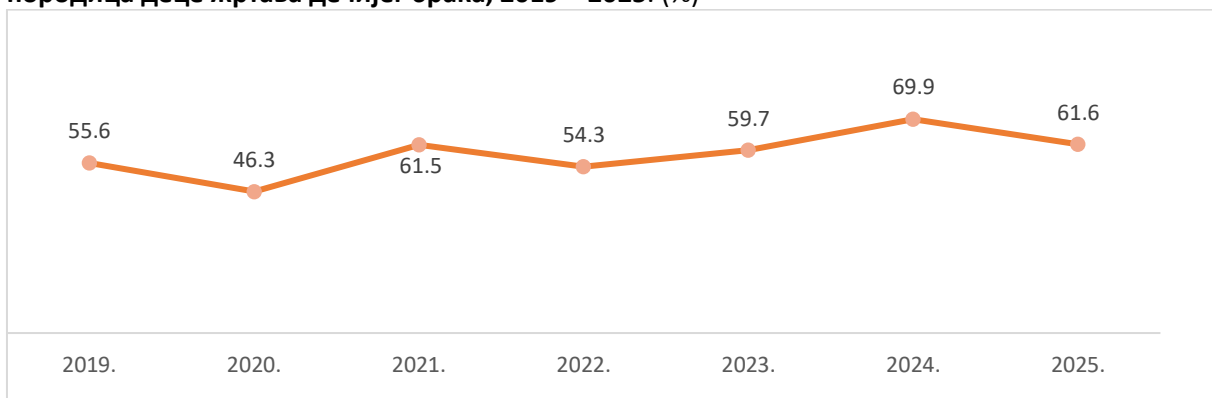
Извор: Упитници о деци жртвама дечијег брака 2019- 2025.

Од центара за социјални рад су тражени подаци о извору прихода за оба родитеља чија су деца жртве дечијег брака. Уочљив је податак да само 4 мајке, као и 4 оца остварује приход бавећи се пољопривредом. Може се констатовати да се овакав тренд наставља у односу на претходне године.

Посматрајући тип породице из којих долазе деца жртве дечијег брака, може се констатовати да **готово половина потиче из једнородитељских породица**⁶ - 73 или 37,2% у 2025. години што је више од седмогодишњег просека који износи 30,3%. Од укупног броја једнородитељских породица – 57 или **78,08% су једнородитељске породице мајки са децом**. Када су у питању ромска деца, удео једнородитељских породица је – 37,8% и такође доминирају породице мајки са децом – 84,4%.

У 2025. години удео ромских једнородитељских породица у укупном броју породица овог типа је 61,64 (Графикон 7) што је нешто веће од седмогодишњег просека који износи 58,4%.

Графикон 7 – Удео ромских једнородитељских породица у укупном броју једнородитељских породица деце жртава дечијег брака, 2019 – 2025. (%)

Извор: Упитници о деци жртвама дечијег брака 2019- 2025.

Када се посматрају родитељи деце жртава у односу на ризична понашања, у 2025. години добијени су следећи подаци: 1 мајка се бавила производњом / растурањем психоактивних супстанци, 1 отац је одговоран за злоупотребу дечијег рада, 4 мајке и 3 оца имају криминогено окружење, 1 отац је боравио у васпитно поправном дому, 5 мајки и 8 очева имају проблема са болестима зависности, 9 очева и 1 мајка су били на одслужењу затворске казне, 6 мајке и 3 оца се воде као психијатријски болесници, у психијатријској установи налазили су се 1 мајке и 1 отац, просјачењем су се бавили 2 мајке и 1 отац, скитња је била присутна код 5 мајки. Проблеми у вези са насиљем били су присутни код 35 мајки и 21 оца.

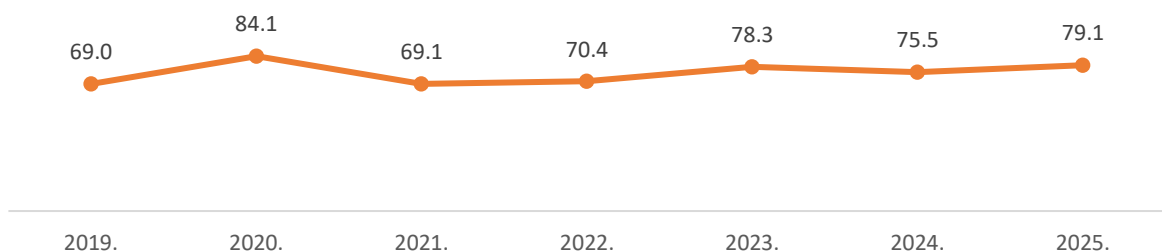
⁶ Једнородитељске и проширене једнородитељске породице

Податак о ризичном понашању родитеља непознат је за 85 мајки и 84 оца. Ово је сувише велики број родитеља за које центри немају податке имајући у виду да је породична историја веома битна за планирање заштите детета жртве дечијег брака.

Веома важан показатељ ризика од дечијег брака представља искуство родитеља, односно када су родитељи, други чланови породице или блиски сродници ступили у брак, а посебно мајке. У 2025. години дат је податак **за 67 деце да је неко од блиских сродника имао искуство дечијег брака**, и то: 44 мајки, 5 очева, 11 сестара, 1 брат, 5 бака и 1 деда. Анализом података у протеклих седам година може се утврдити да је удео родитеља са искуством дечијег брака у укупном броју родитеља ове деце у просеку износи 14,5%. Удео мајки са искуством дечијег брака је знатно виши од удела очева⁷ и износи просечних 24,6% у седмогодишњем периоду.

Удео ромских родитеља са искуством дечијег брака у седмогодишњем периоду је висок и износи у просеку 75,1% (Графикон 8).

Графикон 8 - Удео ромских родитеља у укупној популацији родитеља који имају искуство дечијег брака, 2019 – 2025. (%)

Извор: Упитници о деци жртвама дечијег брака 2019- 2025.

Дакле, потребно је далеко више пажње посветити животном искуству родитеља које значајно утиче на став о дечијем браку када су у питању њихова деца, али и на став ширег породичног окружења у којем дете и његова породица актуелно живе. Питање породичне историје је од великог значаја током процене детета и породице у циљу уочавања ризика од дечијег брака. Такође, познавање обичаја и образаца везаних за рано склапање партнерских заједница у ширем окружењу у којем породица живи од великог је значаја за благовремену интервенцију и деловање на умањење ризика кроз неке врсте превентивног рада, било на појединачном случају или на нивоу заједнице. Рад са мајкама девојчица које су у ризику од дечијег брака може дати добре резултате и може се реализовати кроз различите врсте радионица за чију реализацију специјализоване организације цивилног сектора које се баве темом дечијих бракова имају искуство.

⁷ Просечних 3,1% уседмогодишњем периоду

1.1.4. Поступање центара за социјални рад као органа старатељства у ситуацији постојања (ризика) дечијег брака

Да би се разумела позиција центра за социјални рад и могућност за предузимање интервенција стручних радника, веома је значајно анализирати у којој ситуацији се налази дете у моменту када центар добије пријаву, односно када започиње рад са дететом и породицом.

За благовремену процену ризика по дете од дечијег брака веома је битан податак на који начин центар за социјални рад добија прву информацију о детету жртви (Табела 2).

Табела 2 - Деца жртве дечјег брака према извору пријаве о постојању дечјег брака, 2025. (%)

	Број пријава
Надлежни ЦСР по службеној дужности	13
Други упутни ЦСР	14
Полиција	37
Установа социјалне заштите	10
Органи локалне самоуправе (матичне службе)	2
Здравствене службе (домови здравља, патронажне службе)	47
Школа	5
Педагошки асистент	0
Здравствени медијатор	4
Родитељи детета	30
Сродници детета	4
Старатељ детета	1
Хранитељ детета	1
Комшије, пријатељи	0
Дете жртва дечијег брака	2
Суд -захтев за давање стручног мишљењау поступку давања сагласности за ступање малолетника/це у брачну заједницу	39
Удружења грађана	0
Анонимна пријава	1
Неко други, уписати	2

Извор: Упитник о деци жртвама дечијег брака, 2025.

У случају ромске деце најчешће пријаве долазе и даље из здравственог система – 35 (29,4%), потом од полиције и тужилаштва 25 (21%), а родитељи су пријавили 18 случајева (15,1%). У овом извештајном периоду први пут су достављене пријаве од здравствених медијаторки (4).

И даље нити једна пријава није дошла од служби/појединаца који су на извору података, односно у ситуацији су да могу благовремено да уоче ризик, а то су удружења грађана.

Ови подаци указују на неопходност стварања мреже у локалној заједници која би била анимирана да покрене и планира активности на спречавању дечијих бракова на нивоу своје локалне заједнице.

Наравно, много значајнији простор за рад постоји у ситуацијама када је пријава стигла док је дете у ризику, али се још увек не налази у партнерској заједници јер када је дете већ у партнерској заједници то знатно сужава простор за рад са дететом и своди се на умањење штете нанете детету. У 2025. години центар за социјални рад је добио обавештење у следећим ситуацијама: 40 деце или 20,4% се још увек није налазило у партнерској заједници, 32 (16,3%) деце је повремено живело са партнером, 97 деце (49,5%) је већ живело у заједници са партнером, а 27 (13,77%) је раскинуло заједницу у којој је живело.

У ромској популацији деце пријаве о постојању дечијег брака су стигле за 62 (52,1%) деце када су она већ живела у партнерској заједници.

Такође постоје и ситуације у којима је у дечијем браку рођено дете, те је потребно реализовати поступке који се тичу заштите новорођеног детета, али су то такође ситуације у којима се углавном умањује штета за дете у ситуацији дечијег брака, а посебна пажња се даље мора усмерити на заштиту новорођеног детета.

Потребно је нагласити **да саветодавни рад у центру за социјални рад, као и већа примена мера породично правне заштите може дати значајан резултат у спречавању дечијег брака у групацији деце која су у ризику или повремено живе у партнерској заједници.** Значајан партнер центра за социјални рад су свакако организације цивилног друштва које су специјализоване за рад на спречавању дечијих бракова, посебно у ромској популацији, а као метод реализују радионице са децом, али и са родитељима деце у ризику од дечијег брака. На жалост, у пракси је мало примера сарадње центара са специјализованим организацијама цивилног друштва које прати обострано неразумеваше, посебно за могућности и домете оне друге стране.

Када су у питању мере, услуге и поступци које је ЦСР предузео/реализовао/пружио у 2025. години у циљу заштите детета и породице, ситуација је следећа:

- У највећем броју случајева (159 или 81%) центар је пружио **саветовање и информисање** детета и породице на тему штетности дечијег брака
- У 60 случајева центар је дете и породицу упутио на друге социјалне услуге и сервисе као што је нпр. **саветовалиште**
- У 47 случајева пружена је нека врста **материјалне** подршке;
- 13 деце је упућено на алтернативни смештај
- Послови у вези примене старатељске заштите реализовани у вези 23 случајева;
- Родитељи 4 детета су у поступку или су лишени родитељског права
- У 8 случајева центар је покренуо **поступке за заштиту права детета**
- У 4 случајева поднете су кривичне пријаве против одговорних лица за кривично дело **запуштања и злостављања малолетног лица**

- У 7 случајева покренуте су кривичне пријаве против одговорних лица за кривично дело **ванбрачне заједнице са малолетником**
- У 3 случају покренута је кривична пријава против одговорних лица за кривично дело **трговине људима**
- У 7 случајева центри су применили **надзор над вршењем родитељског права**.

Међутим, треба имати у виду да центар веома ретко уочи ризик од дечијег брака благовремено, те за примену надзора над вршењем родитељског права буде касно, односно дете се већ налази ван родитељске породице и целисходније је применити неке друге мере. Уочава се повећање броја покренутих поступака за заштиту права детета у односу на претходне године, као и повећање броја кривичних пријава за одговорна лица, међутим стиче се утисак да се старатељска заштита не примењује за све случајеве који су прописани законом, као и покретање поступака који се тичу родитељских права (нпр. 13 деце је упућено на алтернативни смештај, а само у 4 случаја је у току или су родитељи лишени родитељског права).

У 45 случајева, од којих се у 16 случајева ради о ромској деци, центри су давали налаз и мишљење по захтеву суда за формално склапање брака (која су у највећем броју случајева у прилог склапања брачне заједнице, иако се ради о деци испод 18 година старости), што указује на, углавном, формалан приступ стручњака овом питању.

1.2. Центар за заштиту жртава трговине људима

Иако је за очекивати да деца жртве дечијег брака лако постану жртве трговине људима, Центар за заштиту жртава трговине људима пријављује **5 случајева деце идентификоване током 2025. године**, и то девојчице, од којих су **4 узраста испод 15 година**. Извор пријава је: полиција и тужилаштво, сама жртва и организације цивилног друштва.

Што се тиче активности које је Центар за заштиту жртава трговине људима предузео и које су у његовој надлежности, у свих 5 случајева је остварена сарадња са надлежним центром за социјални рад, као и са полицијом и тужилашвом. У једном случају детету је пружена подршка за повратак у образовни систем.

1.3. Центри за породични смештај и усвојење

У 2025. години центри за породични смештај, односно Центар за породични смештај Нови Сад је евидентирао једну девојчицу испод 15 година старости, жртву дечијег брака. Дете је уредног здравственог и развојног статуса, редовно похађа основну школу. Упутни орган је Центар за социјални рад Бечеј. Дете и хранитељска породица су информисани и едуковани у вези дечијег брака, али је породични смештај прекинут.

Закључак

У односу на претходни извештајни период порастао је број идентификоване деце за 9,7% (у 2024. је било 177 деце, а у 2025. - 196 деце). Иако, међу децом има и дечака (3,57%), значајно је већи број девојчица које су жртве дечијег брака (96,43%)⁸, што јасно указује да се ради о родно заснованом виду насиља које најчешће погађа девојчице.

Подаци и даље континуирано указују на то да је у ромској популацији највећи број дечијих бракова (60,71%) и да су ромска деца у знатно неповољнијој ситуацији која проистиче из лошијег материјалног и образовног статуса њихових родитеља, као и њиховог статуса запослености, искуства дечијег брака у породици порекла, као и присуства ризичних понашања у породици и непосредном окружењу.

Већина идентификоване деце је под родитељским старањем (85,2%), што јасно говори да је неопходан рад са породицом, на мењању ставова у односу на дечији брак, те да су кампање усмерене на ширу јавност од великог значаја, као и све форме превентивног рада у локалној заједници, посебно ако се има у виду да подаци показују да је појава дечијег брака заступљена у свим регионима у Србији, и да није стриктно везана за одређени тип или величину насеља.

Посматрајући образовни статус деце жртава може се закључити да је у просеку 39,3% деце средњошколског узраста, али не похађа средњу школу. Намеће се питање да ли би обавезност похађања средње школе допринела смањењу дечијег брака.

Центар за социјални рад је веома важна институција у раду са децом жртвама дечијег брака, али његово укључивање је у већини случајева већ када је дете у дечијем браку (у 49,5% случајева дете се у моменту пријаве већ налазило у партнерској заједници), што знатно смањује могућност превентивног рада са конкретним дететом и породицом. Ове интервенције више представљају „гашење пожара“, а не рад у смислу отклањања ризика по дете. Иако се информативно и саветодавно ради са децом и породицама, ове интервенције су усмерене на ублажавање штете које је дете претрпело и тиче се евентуално повратка у процес образовања и материјалне подршке, а већина активности је фокусирана на мере породично правне заштите и покретање различитих поступака код других органа. Такође се запажа повећан број кривичних поступака у односу на одговорна лица, али је то још увек мали број да би се могло говорити о превентивним исходима изречених санкција.

Много већи ефекти којима треба тежити, постижу се отклањањем ризика, а центар за социјални рад, као институција социјалне заштите, на располагању има мање

⁸ Што је ниже од шестогодишњег просека који износи 93,7%

интервенција примерених овој фази, а много више у фази када се дечији брак већ десио, посебно у ситуацијама када је из дечијег брака већ рођено дете.

Сиромаштво јесте један од узрока дечијег брака, али ту је свакако присутан и фактор образовања мајки и њиме условљен економски зависан положај мајки чија деца су актуелно жртве дечијег брака. Посебно је драматична ситуација у ромској популацији где је очито неопходно радити на смањењу осипања деце, посебно девојчица, из образовног процеса, али и на различитим мерама подршке за излазак из сиромаштва и зависног економског положаја жене.

Препоруке

- **Јасно је да је дечији брак вид насиља над децом, те је потребна нулта толеранција у односу на ову појаву. Да би се постигла потпуна елиминација дечијег брака неопходна је свеобухватна активност и на националном и на локалном нивоу.**
- Неке од активности би требало да обухвате мапирање средина где је ова појава најзаступљенија, а потом локалне управе треба да на својој територији спроведу активности предложене у Моделу који је сачинио Републички завод за социјалну заштиту у сарадњи са УНИЦЕФ-ом.
Ово подразумева и издвајање средства за чије планирање, такође поменути Модел може бити од користи.
-Потребно је радити на подизању свести ромске заједнице о правима детета и жене, као и разумевању штетности праксе дечијих бракова.
- **Паралелно са овим активностима, неопходно је спровести обуку свих стручњака из релевантних служби (школе, центри за социјални рад, центри за породични смештај и усвојење, полиција, судије, тужиоци,...).**

Извештај сачиниле

Мирјана Бјелић Филиповић

Сања Кљајић